

maga Kolakovic szervezett munkásifjú csoportokat nemcsak Debrecenben, hanem külföldön is, amelyben példaképe a belga katolikus munkásifjúságot mozgalommá szervező *Joseph Cardijn* káplán volt, s akinek egy ideig munkatársaként is tevékenykedett.²¹ A belga mozgalom, a JOC (Jeunesse Ouvrière Chrétienne - Keresztény Munkásifjúság) hazai testvérmozgalmaként indult az *Ikvay* László lelkész vezette KIOE. Bulányi így mindjárt két forrásból is megismerkedhetett a munkáspasztorációval és annak pedagógiájával. Később elismerte, hogy számára ez „idegen, bizonytalan terep”, és elmékedéseit át kell dolgozni, hogy a munkásfiatalok is megértsék.²² Ettől függetlenül tervbe vette még a gyári munkásság és a munkáspapság megszervezését is, amelyhez az elméleti alapvetést később a francia munkáspapi mozgalom első főpapi pártfogója, Suhard bíboros, párizsi érsek írásaiból nyerte. Konkrét lépéseket végül ez irányba nem tett.²³

VINCZE ENDRE

"FÉNYESEBB A KARDNÁL A LÁNC"

Esettanulmány a katonai szolgálat megtagadásáról

1. Bevezetés

1979 szeptember elején behívót kapott egy akkor 48 éves 4 gyermekes kutató matematikus, három hétig tartó tartalékos katonai szolgálatra. A matematikus, bár diákkorában volt katona, most lelkiismeretével összeegyeztethetetlennek tartotta a bevonulást, és ezt levélben közölte az illetékes parancsnoksággal. Bíróság elé állították, 8 hónapra ítélték, melyből három hónapot letöltött, a többi 46.000 FT pénzbüntetésre váltották.

A következő évben a legnagyobb, 20 éves gyermeke sorkatonai behívót kapott, bevonult, s még az eskütétel előtt úgy döntött, hogy lelkiismereti okokból nem tudja vállalni a katonai szolgálatot. Eredmény: 24 hónap börtön.

Ezt követően további 22 fiatalember döntött hasonlóképpen a 80-as évek során a polgári szolgálat megszületéséig, s büntetésük átlag 24-34 hónap börtön, illetve fogház volt. Legtöbben sorkatonai szolgálatra, néhányan tartalékos szolgálatra kaptak behívót, s volt köztük egyedülálló, s négy-öt gyermekes családapa is.

Az említett 24 szolgálatmegtagadó az erőszakmentességet is magáénak valló és azt hirdető "Bokor" magyar katolikus bázisközösség tagja volt, de valamennyien egyénileg "nem kötelező elvárás" alapján, hanem egyéni lelkiismereti meggyőződéstől indítva döntöttek a fenti magatartás mellett.

Katolikus részről már 1976-ban előfordult lelkiismereti szolgálatmegtagadó, akit akkor 33 hónapra ítélték, s a

Jehova Tanúi részéről még többen már korábban is voltak inkább a börtönt vállalók.

Mi volt az indítéka, s mi volt a célja ezeknek a fiatalembereknek ezzel a történelmi hagyományokkal is szakító, nem mindennapi magatartással? Milyen etikai normák, milyen erkölcsi magatartás jegyében vállaltak a "büntetett előélet" társadalmi státuszát, megbélyegzését?

2. Filozófiai megközelítés

Pauler Ákos "Bevezetés a filozófiába" c. tankönyvében így határozza meg az etika alapproblémáját: az Etika az emberi cselekedet értékéről szóló tudomány, s erkölcsiségben valamely egyénnek azt az állandó készségét értjük, amelynek folyományaként az élet bármely helyzetében a legértékesebb cselekvést igyekszik végrehajtani". Feltételezhető-e, hogy az erőszakot még gondolatban is elutasítók eme tettüket - valamilyen "legmagasabb erkölcsiség" jegyében teszik? A cselekvés erkölcsi megítélésének formai feltétele a beszámíthatóság, azaz a szándékos, - öntudatos - céltudatos ismérvek. A szolgálatmegtagadókat pszichológiai vizsgálatoknak is alávetették, s általában "személyiségzavar - paranoiás hajlam" tüneteket állapítottak meg az egyébként azt megelőzően és azt követően is egészséges lelki alkatú embereknél, azaz megvonták tőlük a külső és belső kényszertől mentes tudatosságot és szándékosságot, miközben a büntetés alól nem kaptak felmentést, elismerve ezzel céltudatosságukat, mellyel ellene szegültek a törvény vonatkozó paragrafusának. Tartalmi vonatkozásban a cselekvés erkölcsi értékét a cél és az indíték határozza meg. Az indíték jelen esetben a gyilkosságra való lélektani képtelenség annak számára, aki:

-...sohasem tanult gyűlölni,

-s ki gyűlölt minden gyűlöletet s minden szeretetet szeretett, nem élhet, aminek született, mert ölni kell neki, ölni"

(Babits Mihály: Fiatal katona)

S ha békeidőben pusztán sportnak, testedzésnek, férfias erőpróbának tetszik is "gyöngy-élet", potenciálisan gyilkosság az, s gyilkosságra való felkészülés egy ország pénzén, s adandó alkalommal valamely ideológia jegyében

"...trónokat öröl, nemzeteket, százados korlátokat roppantva tör szét érczabolát múltak acél hiteit... s egy nemzedéket egy kerék- forgása lejárat"

(Babits Mihály: Húsvét előtt)

A cél pedig egyfajta tanúságtétel igénye lehetne, felelősségérzet vállalása a társadalomért, az emberiségért, akár vallási megfontolásból, akár

²¹ ZUBRINIC 2008.

²² ÁBTL V-140907, 92. Feljegyzés Bulányi György 1952.

szept. 22-i kihallgatásáról.

²³ ÁBTL O-8884, 85. Jelentés, 1949. jan. 20.

valamilyen erkölcsi értékrendre hivatkozva, vagy csak egyszerűen az általános emberi humánus jegyében.

A legtöbb bölcselő kétféle értéket különböztet meg: önértéket és kölcsönzött értéket. Az előbbit abszolút, az utóbbit relatív értéknek is mondhatjuk. Arisztotelész szerint nincs relatív érték abszolút érték nélkül, hiszen viszonyítani valamit mindig csak valamihez lehet. S a végtelen regresszus lehetetlenségének elvénél fogva az értékskálán sem mehetünk a végtelenségig vissza: kell lennie olyan dolognak, amely már önmagában értékes, s amelynek értékességét már közvetlenül ismerjük fel. Lehet-e ilyen abszolút értéket tulajdonítani a szelídségnek, a másik "nem bántásának", a másik meg nem ölésének, az élet mindenképp fölélt való tiszteletének és szeretetének? Lehet-e abszolút értékű etikai elv az „**erő nem alkalmazása**”, mint nem ütés és vissza nem ütés gyakorlatba is átültethető emberi cselekvés hivatkozási alapja, vagy ez is csak egyféle erkölcsi magatartási lehetőség a sok közül, mely történelmi helyzettől, kultúrkörtől, földrajzi politikai társadalmi környezettől és egyéni vérmérséklettől meghatározott? A történelem tanúsága szerint a válasz erre a kérdésre nem egyértelmű, vagy éppen ellentétes, mint ahogyan azt a bevezetőben említett fiatal emberek gondolták, s a bíróságon vallották. Az emberiség története osztályharcok története, véres harcok története, véres háborúk története, ahogy tanultuk annak idején. Mégis vannak ellentétes vélemények és ellentétes gyakorlatok. Erich Fromm a szeretetet tekinti úgy, mint választ az emberi lét kérdéseire. s a Biblia már az Ószövetségben megpendíti az erőszak nélküli társadalom képét.

...ők meg ekevassá kovácsolják kardjukat és lándzsájukat szőlőmetsző késekké. NEMZET nem emel kardot nemzet ellen,

és nem tanul többé hadviselést." (Izaiás kve 2,4)

Az Újszövetség Hegyi Beszédjében pedig a nyolc boldogság egyike a szelídség és békességteremtés

"Boldogok a szelídek és övék lesz a föld" (Mt 5,5)

"Boldogok a békességesek: ők Isten fiai" (Mt 5,9)

Jézus életmagatartásával is igazolta a korábban adott tanítását.

Gandhi, ha más kultúrkörből indulva is, az erőszakmentességben látta népének felszabadulási lehetőségét a brit gyarmatosítók uralma alól.

Visszatérve a kiindulási kérdéshez: lehet-e abszolút értéke a szelídségben megnyilvánuló erő-t nem-alkalmazni akaró etikai elvnek? Abból az előfeltevésből indulok ki, hogy az abszolút értékű cselekedet nem kerülhet önmagával ellentmondásba, ha visszafelé haladok az értékskálán és annak erkölcsi előfeltevéseit nyomon szomszomszagos más, első látásra értékesnek tűnő emberi törekvés-cselekvés tökéletlenek és

önellentmondásnak bizonyul, ha olyan alapos, filozófiai vizsgálat alá helyezem. Ilyen például, a felszínes boldogság-keresés, a gyönyör, az élvezetek keresése (hedonizmus), melynek minden határon túli hajszolása káros az egyénre is, a társadalomra is (alkohol, kábítószer stb.). Nincs ez másként egy kulturáltabb boldogságvágyat kielégíteni szándékozó törekvés esetén sem (individuális eudaimonizmus), mert ez előbb - utóbb mások érdekeibe ütközik. A modern kor neuralgikus pontja fogyasztási létünk problematikája, mely egyfelől etikusnak tűnik, hiszen magasabb szinten törekszünk nemcsak anyagi, de szellemi, kulturális szükségleteinket, jó esetben a humanizmus jegyében, ám a humanizmus egy igen költséges életminőség, s a nyugati és északi félteke tudományos - technikai haladása, kulturális-életminőségi és életszínvonal-emelése csak a harmadik világ elszegényedése, nem ritkán éhenhalása árán lehetséges, nem beszélve a környezeti károkról, az energiakészletek rohamos csökkenéséről. Mindezek miatt a kétségtelenül szimpatikusabb szociális eudaimonizmus, a közboldogság és a cselekvő egyén boldogságának harmóniáján dolgozó utilitarista törekvések sem érdemlik ki az "abszolút jó és hasznos" értékjelzőt. Mert óriási érték volna ugyan, ha a társadalom minden tagja a mások boldogságát tartaná élete legfőbb céljának, ám ez esetben szóba kellene állnunk azzal a gondolattal, hogy a közboldogságot szabad minden eszközzel szorgalmazni. Ez viszont a természet kifosztásával jár, amely már más, kortárs embertársaink érdekeit is sérti a gyakorlatban, ám mindenképpen sérti a jövő nemzedékek életét, amennyiben az energiákat az ő kárunkra használjuk föl a jelen, talán nem is leglényegesebb céljaira (nem ritkán embertelen, pusztító célokra) . S ez nem más, mint –át-véve a jövőt kutatók durva szóhasználatát - a **jövő kirablása**.

Pauler Ákos az utilitarizmus tarthatatlanságát abban látja, hogy "ellenkezik az igazságosság követelményével", vagyis nem lehet erkölcsi kötelesség minden embert boldogítani, hiszen a "boldogságnak érdem szerint kell kijárnia". Véleményem szerint többről van itt már szó, mint az igazságosság elvének megsértése. A baj nem ott van, hogy mindenkinek szolgálni akarunk ("hiszen az Úr is felkelti napját jókra és gonoszokra egyaránt"), hanem az a gond, hogy humanizmus és szolgálat címen "a fogyó javakat" mértéktelenül elpazaroljuk, miközben a lényegyet, az anyagiaktól kevésbé függő "környezetbarát, emberbarát Istenbarát" világszemlélet kibontakozásának lehetőségét visszatartjuk.

Hogy mi ez a világszemlélet? Mi ez az eszmény, ez az egyedül emberhez méltó magatartás és végső norma?

Nos, a Biblia igen egyszerű szavakkal fogalmaz: "Ne tedd a másinak, amit nem kívánsz magadnak, s tedd, amit akarsz, hogy veled is tegyenek az emberek."

A szeretet, mint szelídség kifejeződik ebben a tanításban, s gyakorlása nem kerül ellentmondásba önmagával. Aki erőszakos, annak van félnivalója, "aki kardot ragad, kard által vész el!" Persze, aki nem ragad kardot, az is elveszhet kard által, ld. Jézus és az öt követő vértanú, de általuk nem **veszik el senki**, ők "megadják" üldözőiknek a tudatátalakítás (metanoia) lehetőségét, amint István vértanú megadta Saulusnak (Szt. Pálnak).

Lev Tolsztoj KIÁLTVANY AZ EMBERISÉGHEZ c. írásában rámutat az erőszak és a mindenkori elnyomottak sorsa közötti összefüggésre. Az írás elején találó képekkel érzékelteti a szegények és a gazdagok életmódja, és élményvilága közötti feszültséget és mérhetetlen igazságtalanságot. A munkás és paraszt éjt nappallá téve dolgozik s a legszükségesebbekben is hiányt szenved, míg az "uraságok" legnagyobb - gondja a lovaglás, tánc, szerelem, életélvezetek.

"S eltekintve a lovak és nyereg árától, maga a fekete kalap a lilaszínű fátyollal már annyiba kerül, mint amennyit egy kőütő két hónapon át keres, és a divatos angol lovagvesszőért annyit adtak, mint amennyit egyheti földalatti munkáért kap az a legény, aki épp itt bámulja a lovasok és lovak jóltáplált alakját!"

"Hát ennek igazán így kell lennie?" - kiált fel Tolsztoj. "Ha van Isten úgy nem lehet és nem szabad ennek így lennie, de ha nincs Isten, akkor is esztelenség az ilyen életrend." (Lám, az örök dilemma: hogyan engedheti Isten a rosszat?)

Tolsztoj az **erőszak létében** látja a választ a kérdésre: "Miután a földbirtok erőszak útján keletkezett, mégiscsak erőszak marad a gyengék, a fegyvertelenek iránt, az erősek és a fegyveresek részéről." A katonaság tehát "azért van, hogy a földet a gazdagok tulajdonában lehessen tartani, s az adókat a gazdagok javára beszédni." Ennek ellenére hamis ideológiát "csepegtetnek az emberek lelkébe, hogy a katonai szolgálat, amelynek gyilkosság a célja, nemcsak, hogy nem haszontalan, hanem valami jó, hősi és dicséretes, s a gyilkosság a harcban pedig éppen nem vétkes dolog." De akkor "miért lesznek az emberek katonák? Miért engedik meg ezt a szülei?"

"Ezért van az a nyomor, az az erkölcstelenség, az a gyűlölet, s a kivégzések és gyilkosságok. Hát vajon miféle tan ez?"

Tolsztoj megdöbbenésére (s a mi megdöbbenésünkre is!) ezt a tant *kereszténynek* nevezik. "Eleinte különösnek tetszik az embernek, aki az evangéliumot ismeri, hogy az a kereszténység, amely az istenemlétséget, a szellemi szabadságot, az emberek testvériségét, minden erőszak megtagadását, az ellenség iránti szeretetet tanította, hogyan tudott

elváltozni oly különös tanná, amely a felsőség iránti engedelmisséget, s annak kívánságára még a gyilkosságot is prédikálja." Az, elváltozás okainak felderítése messzire vezetne. Mindenesetre meg kell jegyeznünk, hogy evangélium és történelmi egyház nem azonos fogalmak.

Tolsztoj a megoldást a hamis tanok megszűnésében látja. úgy majd nem lesz katonaság, s magától is meg fog szűnni az erőszak, elnyomás és demoralizálás, melyet a népek lelkén gyakorolnak." De amíg ezek a tanok léteznek, - s féltő, hogy nem is tűnnek el soha, - "a hadsereg a kisebbség kezében lesz, s ezt a maga hasznára fogja fordítani, hogy a többség munkája gyümölcsét elvegye". Lesz azonban mindig egy másik kisebbség is, **amely kontraszt-társadalmat kíván létrehozni, evangéliumi alapon, mint a tanulmány apropójául szolgáló fiatalemberek önkéntes kivonulása az erőszak világából.**

P.D. OUSPENSKY

EGY ISMERETLEN TANÍTÁS TÖREDÉKEI 2. FEJEZET A TUDÁS ELOSZTÁSÁNAK IGAZSÁGTALANSÁGÁRÓL.

Állandósult csoportunkban az egyik beszélgetésnél megkérdeztem G.-t: „Ha az ókori tudományt megőrizték és ha létezik a mi tudományunktól eltérő, sőt ezeket felülmúló tudás, miért van olyan gondosan eltitkolva, miért nem válhat közös tulajdonná? Miért van, hogy azok az emberek, akik birtokolják ezt a tudást, nem engedik, hogy bekerüljön az élet általános körforgásába a hazugság, a gonoszság és a tudatlanság elleni küzdelem érdekében?”

Úgy gondolom, ez az a kérdés, ami általában minden elmében felmerül az ezoteriával való első találkozáskor.

„Erre két válasz van” mondta G. „Először is ez a tudás nincs elrejtve; másodsor, ennek nagyon sajátos jellege miatt nem lehet közös tulajdon. Vegyük a második pontot először. Bebizonyítom önöknek, hogy ez a tudás (hangsúlyozta a szót) sokkal könnyebben elérhető azoknak, akik képesek azt elsajátítani, mint ahogy azt általában gondolják; minden nehézség abból ered, hogy az emberek nem akarják, vagy nem képesek azt átvenni.

De mindenekelőtt meg kell érteni, hogy ez a tudás nem lehet mindenkié. Még túl sok emberé sem. Ilyen a törvény. Önök ezt nem értik, mert nem fogják fel, hogy a tudás, mint minden más a világon, *anyag*. Anyagi, ami azt jelenti, hogy az anyagság minden tulajdonságát birtokolja. Márpedig az anyagság egyik első tulajdonsága az, hogy a mennyisége mindig korlátozott, vagyis, hogy egy bizonyos helyen egy bizonyos időben csak korlátozott mennyiség létezik belőle. Még a